

19-09-2012: PRESSEMEDDELELSE FRA SFI

HJEMVENDTE SOLDATER ER PSYKISK BELASTEDE

Når de udsendes i international tjeneste, er danske soldater generelt mindre psykisk belastede end en sammenlignelig kontrolgruppe – men i årene efter de kommer hjem stiger forekomsten af psykiske sygdomme blandt soldaterne markant. Det viser en ny SFI-rapport.

Danske soldater har generelt et godt psykisk helbred, når de sendes ud i international tjeneste. Forekomsten af psykiatriske diagnoser og køb af medicin mod psykiske lidelser er gennemgående lavere blandt soldaterne end i en sammenlignelig kontrolgruppe, konstaterer en ny rapport fra SFI.

Men i løbet af de første tre år efter hjemkomsten stiger udbredelsen af psykiske problemer markant hos soldaterne og nærmer sig niveauet i kontrolgruppen.

I alt har knap 17 % af de hjemvendte soldater enten fået en psykiatrisk diagnose, købt medicin mod psykiske sygdomme eller været i behandling for stofmisbrug – uden at have været registreret for nogen af delene, før de rejste ud.

Registerdata om 26.000 soldater

Analysen bygger på registerdata om de ca. 26.000 danske soldater, der har været udsendt på internationale missioner for Danmark mellem 1992 og 2009.

Forskerne har bl.a. sammenlignet et udsnit af soldaterne med en kontrolgruppe på godt 100.000 jævnaldrende unge, som er blevet erklæret egnede til værnepligt ved Forsvarets Dag, men som ikke har været udsendt i internationale tjeneste.

Rapporten er den sjette og sidste i et projekt, der afdækker konsekvenserne af militær udsendelse i international tjeneste. Projektet er finansieret af Soldaterlegatet..

Yderligere oplysninger: Seniorforsker Stéphanie Vincent Lyk-Jensen, tlf. (mobil) 33 48 09 34 eller kommunikationschef Ulla Haahr, tlf. 25 37 36 51

Udgivelse: Stéphanie Vincent Lyk-Jensen, Julie Heidemann, Ane Glad, Cecilie Dohlmann Weatherall: *Danske hjemvendte soldater - soldaternes sundhedsprofil før og efter udsendelse*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 12:24

Udgivelsesdato: 19. september 2012

Omfang/Pris: 210 sider / Netpublikation til fri download.

Læs resumé »

Læs mere, download rapport »

DET VISER UNDERSØGELSEN OGSÅ

Flere arbejdsulykker og erhvervssygdomme blandt soldaterne

De ca. 26.000 tidligere udsendte soldater har generelt et mere belastende arbejdsliv end deres jævnaldrende. Blandt det udsnit af soldaterne, der er sammenlignet med en kontrolgruppe – nemlig dem født mellem 1975 og 1982 – har 19 % fået anmeldt en arbejdsulykke eller en erhvervssygdom, mens det tilsvarende tal i kontrolgruppen er 9 %. Mere end hver 6. af soldaternes anmeldelser af erhvervssygdomme bunder i psykiske lidelser, mens det kun er hver 20. af anmeldelserne i kontrolgruppen, der sker på den baggrund. Forskerne har set på alle anmeldte arbejdsulykker og erhvervssygdomme i perioden, dvs. også dem, der ikke kan knyttes direkte til udsendelsen som soldat.

2,4 pct. har posttraumatisk stresssyndrom (PTSD)

I alt 628 af de ca. 26.000 danske soldater, der har været udsendt på internationale missioner mellem 1992 og 2009, er blevet diagnosticeret med en posttraumatisk belastningsreaktion, herunder PTSD, efter hjemkomsten. Det svarer til 2,4 % af alle udsendte i perioden. Godt 5 % af de udsendte eller 1.410 personer har haft en registreret psykiatrisk diagnose i perioden mellem 1995 og 2010. I nogle tilfælde er diagnosen stillet før udsendelsen. Efter udsendelsen er de mest udbredte diagnoser nervøse og stressrelaterede tilstande (deriblandt PTSD) og depression.

Forsvaret når ikke de mest belastede veteraner

Forsvaret udsender jævnligt spørgeskemaer til danske veteraner for at få kontakt til dem, der kan have det psykisk svært og tilbyde dem bistand. Men 40 % undlader at besvare skemaerne. SFI har set på registerdata om 4.500 af disse veteraner, der har været udsendt til Irak, Afghanistan og Kosovo mellem 2007 og 2009 og som efterfølgende har modtaget skemaet. Analysen viser, at der blandt dem, der ikke svarer, er forholdsvis mange flere, som har fået en psykiatrisk diagnose eller købt medicin mod psykiske lidelser efter de kom hjem fra udsendelsen, end der er blandt dem, der vælger at besvare skemaet.

For tidligt at drage langsigtede konklusioner

Analysen viser, at det særligt er udsendte til missioner i Eksjugoslavien i starten af 1990'erne, der er blevet ramt af psykiske problemer efter hjemkomsten. Det kan dog skyldes, understreger forskerne, at eventuelle psykiske mén kan vise sig mange år efter udsendelsen, og at det stadig er forholdsvis få år siden Danmark begyndte at sende soldater til fx Afghanistan. På samme måde er der på nuværende tidspunkt ingen overdødelighed blandt de hjemvendte soldater i forhold til kontrolgruppen, men også her er det for tidligt at drage langsigtede konklusioner, vurderer forskerne.

Tilbage

RESUMÉ: DANSKE HJEMVENDTE SOLDATER - SOLDATERNES SUNDHEDSPROFIL FØR OG EFTER UDSENDELSE

Læs mere /
download
rapporten »

Formålet med denne rapport er at undersøge den psykiske sundhedsprofil blandt danske soldater, der har været sendt ud til internationale missioner.

Rapportens hovedkonklusioner er:

1. Samlet er der knap 17 pct. af de 26.000 udsendte i perioden 1992-2009, som efter udsendelse er registreret med en psykiatrisk diagnose, køb af medicin mod psykiske sygdomme, eller som har været i behandling for stofmisbrug uden at have været registreret før.

2. Når vi sammenligner de udsendte (født mellem 1975 og 1982) med en sammenlignelig kontrolgruppe bestående af godt 100.000 mænd, der er vurderet egnet til militærtjeneste på Forsvarets Dag (tidligere session), men ikke er blevet udsendt, finder vi, at de udsendte generelt har færre psykiatriske diagnoser og kontakter til det psykiatriske sundhedssystem. Derudover er der færre, der køber medicin mod psykiske sygdomme samt færre, der har været i behandling for stofmisbrug. Vi finder desuden, at de udsendte har en underdødelighed sammenlignet med kontrolgruppen.

3. På udsendelsestidspunktet er forekomsten af psykiske sygdomme lavere blandt de udsendte end blandt personer i kontrolgruppen, men omkring tre år efter udsendelse sker der en relativt markant stigning sammenlignet med den jævne stigning, vi observerer i kontrolgruppen. Det resulterer i, at udsendte i løbet af få år ender på samme niveau som kontrolgruppen. Desuden får de udsendte anmeldt flere psykiske erhvervsygdomme end kontrolgruppen, og de får generelt anmeldt flere arbejds-skader.

4. Det er især tidligere udsendte til Eksjugoslavien i starten af 1990'erne, som er registreret med psykiske mén, men også repatrierede fra missioner i Afghanistan og Irak i perioden 2005-2009 registreres med mén efter udsendelse.

5. Udsendte i perioden 2007-2009, der ikke har besvaret spørgeskemaerne i forbindelse med opfølgingsundersøgelser fra Militærpsykologisk Afdeling (MPA), har dårligere psykisk helbred end dem, der har besvaret spørgeskemaerne.

I rapporten belyser vi sammenhænge mellem udsendelse og psykiske mén ved at sammenligne de udsendtes psykiske helbred før og efter udsendelse samt sammenligne med en kontrolgruppe bestående af mænd, der er blevet erklæret egnet til aftjening af værnepligt på Forsvarets Dag (tidligere session), men som ikke har været udsendt. Vi undersøger psykiske mén i form af psykiatriske diagnoser, køb af medicin mod psykiske sygdomme, kontakter til det psykiatriske sundhedssystem og misbrugsbehandling før og efter udsendelse. Derudover kortlægger vi arbejdsulykker registreret hos Forsvarets Arbejdsskade- og Erstatningskontor (FAEK) samt alle anmeldelser til Arbejdsskadestyrelsen (ASK).

Endvidere sammenligner vi dødeligheden efter udsendelse for de udsendte med dødeligheden i kontrolgruppen. Endelig foretager vi en frafaldsanalyse af en opfølgingsundersøgelse, som forsvarets psykologer har gennemført i form af en spørgeskemaundersøgelse. Formålet med frafaldsanalysen er at belyse, om de personer, som ikke har svaret, adskiller sig fra dem, der har svaret, fx ved at have flere psykiatriske diagnoser eller større køb af medicin mod psykiske sygdomme. På den måde er det muligt at se, hvem forsvaret kommer i kontakt med på baggrund af deres opfølgingsundersøgelser.

Vi har gennem de forskellige analyser fokus på, om der findes forskelle blandt grupperinger af udsendte såsom personelgrupper eller udsendte med varierende missionserfaring.

Datagrundlaget består af registerdata fra forsvaret, Danmarks Statistik, Sundhedsstyrelsen og Arbejdsskadestyrelsen. Frafaldsanalysen er lavet på baggrund af opfølgingsundersøgelser fra Militærpsykologisk Afdeling (MPA) tidligere Institut for Militær Psykologi (IMP) samt registerdata fra Danmarks Statistik.

PSYKIATRISKE DIAGNOSER OG KONTAKTER

Vi undersøger både omfanget og typen af forskellige psykiatriske diagnoser samt kontakter, som de tidligere udsendte har haft til det psykiatriske sundhedssystem.

I alt er der 1.410 tidligere udsendte med en registreret psykiatrisk diagnose i perioden 1995-2010 (svarende til godt 5 pct. af alle udsendte). Der er særlige karakteristika, som øger risikoen for at få en psykiatrisk diagnose efter udsendelse. Det er at være registreret med en psykiatrisk diagnose inden udsendelse eller at være blevet repatrieret under udsendelse i perioden 2005-2009. Sociodemografiske karakteristika, der er forbundet med større risiko, er at have anden etnisk baggrund end dansk, have kort uddannelse inden første udsendelse, have været anbragt uden for hjemmet under opvæksten, være opvokset i eneforsørgerfamilie, være ledig året inden første udsendelse, være mellem 25 og 44 år ved første udsendelse, have været udsendt for mere end 6 år siden eller have været på første mission i Eksjugoslavien i begyndelsen af 1990'erne.

De mest udbredte psykiatriske diagnoser efter udsendelse er nervøse og stressrelaterede tilstande, der udgør 41 pct. af alle psykiatriske diagnoser blandt tidligere udsendte. Dernæst følger affektive lidelser (fx depression), som udgør 31 pct. Blandt alle veteraner, der har været udsendt mellem 1992 og 2009, er 2,4 pct. blevet registreret med diagnosen posttraumatisk belastningsreaktion (PTSD) efter at have været udsendt (628 personer).

Når vi sammenligner fødselsårgangene 1975-1982 blandt de udsendte, der har været udsendt første gang i 2002, med kontrolgruppen, finder vi, at psykose samt nervøse og stressrelaterede tilstande stiger mere blandt de udsendte efter år 2002, end det er tilfældet blandt personer i kontrolgruppen.

Når vi sammenligner før og efter udsendelse, finder vi, ligesom med antallet af psykiatriske diagnoser, at der desuden sker en stigning over tid i antallet af kontakter til det psykiatriske sundhedssystem. Stigningen sker særligt 3-5 år efter udsendelse.

I analyserne kan vi dog ikke tage højde for om forskellene mellem udsendte i den tidlige periode, dvs. til Eksjugoslavien, og udsendte i den senere periode skyldes ændringer i forsvarets udvælgelsesproces, eller om det skyldes forskelle i belastning under udsendelse. Sandsynligvis har begge dele en betydning, men det er ikke muligt at isolere de to effekter.

MEDICIN MOD PSYKISKE SYGDOMME OG MISBRUGSBEHANDLING

En anden måde at undersøge de udsendtes psykiske helbred på er ved at se på omfanget af køb af udvalgt medicin mod psykiske sygdomme samt hvor mange udsendte, der har været i behandling for stofmisbrug.

Analysen af medicinkøb og misbrugsbehandling viser, at tidligere udsendte til

Eksjugoslavien er en gruppe af udsendte, der hyppigere køber medicin mod psykiske sygdomme og kommer i misbrugsbehandling, også når vi tager højde for, at de udgør den største andel af de udsendte i perioden 1992-2009. Generelt er der dog få tidligere udsendte, der har været i misbrugsbehandling (0,5 pct. sammenlignet med 1,6 pct. i kontrolgruppen).

Sandsynligheden for at købe den udvalgte medicin mod psykiske sygdomme er større for udsendte, der også har købt lægemidlerne før udsendelse, er blevet repatrieret under udsendelse i perioden 2005-2009, senest har været udsendt for mere end 6 år siden eller har følgende kombinationer af missionserfaringer: Eksjugoslavien, Irak og Afghanistan, Eksjugoslavien og Irak, Eksjugoslavien og Afghanistan, Afghanistan og Irak (i forhold til andre lande). Det samme gælder for udsendte, der enten har været anbragt uden for hjemmet i barndommen, var ledige året inden første udsendelse, er opvokset i en eneforsørgerfamilie, har kort eller lang uddannelse, var over 24 år på første udsendelse eller er kvinde.

Analyserne indikerer, at risikoen for psykiske mén muligvis er langsigtet, idet køb af medicin mod psykiske sygdomme først viser sig en årrække efter udsendelse (medianen er 5 år efter første udsendelse og 3 år efter seneste). Derfor er det vigtigt at pointere, at det endnu er for tidligt at drage håndfaste konklusioner om det samlede omfang af psykiske mén, særligt for de senere generationer af udsendte til Irak og Afghanistan.

I alt er der knap 17 pct. af de 26.000 udsendte, der enten har fået registreret en psykiatrisk diagnose, har købt medicin mod psykiske lidelser eller har været i behandling for stofmisbrug efter udsendelse uden at have været registreret før.

HVOR STOR ER UDBREDELSEN AF ARBEJDSKADER BLANDT DE UDSENDTE?

Vi undersøger omfanget af arbejdsskader blandt tidligere udsendte ud fra anmeldelser til Arbejdsskadestyrelsen (ASK) samt registrerede arbejdsulykker fra Forsvarets Arbejdsskade- og Erstatningskontor (FAEK). Der er samlet set 17 pct. af de udsendte (i alt 4.448 personer), som har fået anmeldt en arbejdsskade hos ASK eller registreret en arbejdsulykke hos FAEK i analyseperioden. En stor del af de anmeldte arbejdsskader og arbejdsulykker er uden méngrad.

Sammenlignet med kontrolgruppen har de tidligere udsendte fået anmeldt flere arbejdsskader til ASK i perioden 1992-2009 – 19 pct. af de tidligere udsendte (1.289 ud af de 6.778 udsendte, der er født i årgangene 1975-1982) har fået anmeldt en arbejdsskade hos ASK, mens denne andel i kontrolgruppen ligger på 9 pct. Det er vigtigt at bemærke, at ikke alle anmeldelser foretaget på vegne af de tidligere udsendte bliver anerkendte. Endvidere er langt fra alle anmeldelser sket på grund af hændelser under udsendelser. De udsendte er ikke nødvendigvis ansat i forsvaret i hele perioden, og arbejdsskaden kan også være sket i forbindelse med arbejde hos en anden arbejdsgiver eller under tjeneste i Danmark. Men tendenserne i data indikerer, at de tidligere udsendte har haft en mere udfordrende arbejdsplads.

Hvis vi fokuserer på anmeldte arbejdsskader på baggrund af psykiske lidelser, er der en overrepræsentation blandt de udsendte sammenlignet med kontrolgruppen. 18 pct. af de anmeldte erhvervssygdomme blandt de udsendte er baseret på en psykisk diagnose, mens denne andel er 5 pct. for kontrolgruppen.

I forhold til diagnosen PTSD finder vi, at der er 174 veteraner, som har fået anmeldt en erhvervssygdom på baggrund af denne diagnose i perioden 1997-2009. Anmeldelser af PTSD som erhvervssygdom skal ses i lyset af arbejdsskadereformen, der i 2005 udvidede erhvervssygdomsfortegnelsen til også at omfatte PTSD.

For at få et samlet billede af konsekvenserne af udsendelse undersøger vi omfanget af de udsendte, som enten har fået anmeldt eller behandlet en arbejdsskade, er blevet såret eller repatrieret. Næsten alle sårede (92 pct. af i alt 123 sårede) og lidt under halvdelen af de repatrierede (48 pct. af i alt 399 repatrierede) er registreret med en arbejdsskade. I alt er der 18 pct. af de udsendte (i alt 4.659 personer), som enten er blevet såret, repatrieret eller har fået anmeldt en arbejdsskade. Af disse 18 pct. er det knap hver fjerde (22 pct.), der er registreret med en psykiatrisk diagnose, har købt medicin mod psykiske lidelser eller har været i behandling for stofmisbrug i perioden 1995-2010. Der er således et mindre overlap mellem de udsendte med psykiske mén og udsendte, som har fået anmeldt eller behandlet en arbejdsskade. Dette kan både forklares ved, at mange af de anmeldte skader er uden méngrad, og at andelen af anmeldte psykiske erhvervs sygdomme er relativ lille.

DØDELIGHED

En stor og direkte omkostning ved krig er, når udsendte dør under udsendelse. En indirekte omkostning kan være, hvis veteraner efter udsendelse har større dødelighed end en sammenlignelig gruppe. I rapporten undersøger vi, om der er indikation på indirekte omkostninger i form af øget dødelighed blandt veteraner efter udsendelse.

Vi kortlægger først dødeligheden blandt mandlige udsendte med udgangspunkt i de 295 mænd, der er døde (både under udsendelse og efterfølgende) ud af alle de 26.000 udsendte i perioden 1992-2009. Kortlægningen af de døde viser stor variation med hensyn til personlige, helbredsmæssige og militære karakteristika. Der er relativt flere unge mellem 18 og 24 år, der er døde under udsendelse, end ældre udsendte over 45 år. Desuden er der relativt flere selvmord blandt veteraner, som senest har været på missioner i Eksjugoslavien i starten af 1990'erne.

Vi undersøger dernæst, om der er særlige faktorer, der øger risikoen for at dø efter udsendelse. Analysen viser, at en registreret psykiatrisk diagnose eller køb af medicin mod psykiske sygdomme er risikofaktorer i forbindelse med død blandt veteraner. Desuden er der blandt engangsudsendte samt udsendte til Eksjugoslavien en øget risiko for at dø efter udsendelse. Risikoen øges også, hvis den udsendte ved seneste udsendelse er mere end 45 år, har en kort uddannelse, samt hvis den udsendte ikke har børn.

Efterfølgende beregner vi et dødelighedsindeks (Standard Mortality Ratio, SMR) blandt de udsendte og kontrolgruppen. Vi foretager SMR-beregningerne i perioden 1992-2010 for årgangene født i 1975-1982 og udelader udsendte, der er ind- eller udvandrede samt dem, der døde mens de var udsendt. Beregningerne viser en underdødelighed blandt veteraner sammenlignet med kontrolgruppen. Vi finder, at dødeligheden inden for årgangene er forskellig, men resultaterne er ikke signifikante, da antal døde per årgang er lavt.

HVEM BESVARER IKKE SPØRGESKEMAER I FORBINDELSE MED FORSVA-RETS OPFØLGINGSUNDERSØGELSERNE?

Siden 1997 har Militærpsykologisk Afdeling (MPA) – tidligere Institut for Militær Psykologi (IMP) – løbende foretaget opfølgingsundersøgelser af holdudsendt personel i international tjeneste. Formålet med undersøgelsen er primært at få kontakt til de soldater, der har fået problemer som følge af udsendelse og tilbyde dem bistand. Undersøgelsen foregår ved, at MPA sender spørgeskemaer ud, og det betyder, at hvis de udsendte ikke svarer på skemaet, da er det svært for forsvarrets psykologer at yde bistand. I den forbindelse er det derfor vigtigt at lave en frafaldsanalyse, som beskriver de udsendte, som ikke besvarer spørgeskemaet (ca.

40 pct.).

Frafaldsanalysen tager udgangspunkt i de hold udsendt i perioden 2007-2009, hvor vi har en oversigt over soldater, der har modtaget et spørgeskema fra MPA. Det drejer sig om 4.520 udsendte på missionerne i Irak, Afghanistan og Eksjugoslavien (4.972 udsendelser i alt, da nogle har været udsendt mere end en gang i perioden).

Frafaldsanalysen viser, at de udsendte, der ikke besvarer MPA's opfølgningsskema, i høj grad er enlige, mænd og 18-24 år. Militære karakteristika som at være konstabel, engangsudsendt eller at have tidligere missionserfaring fra Eksjugoslavien og Afghanistan mindsker sandsynligheden for at besvare MPA's opfølgningsskema. Endelig viser resultaterne, at sandsynligheden for at besvare opfølgningsskemaet mindskes, hvis den udsendte får registreret en psykiatrisk diagnose eller køber medicin mod psykiske sygdomme efter udsendelse. Frafaldsanalysen viser således, at det ikke er tilfældigt, hvem der besvarer MPA-opfølgningsspørgeskemaet, og gruppen af veteraner med psykiske mén er således underrepræsenteret blandt respondenterne.